

S. Sayısı : 135

Ankara Milletvekili Muammer Eriş'in Bankalar ve Devlet Müesseseleri Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülü hakkındaki 3659 sayılı Kanunun birinci maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Ticaret ve Bütçe Komisyonları raporları (2/71)

29 . XI . 1947

Yüksek Başkanlığa

Bankalar ve Devlet Müesseseleri Aylıklarının Tevhit ve Teadülü hakkındaki 3659 sayılı Kanunun birinci maddesinin (B) fıkrasının, gerekçede izah ettiğim sebeplere dayanılarak, aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ediyorum.

Ankara Milletvekili
Muammer Eriş

Gereğe

Bankalar ve Devlet Müesseseleri Aylıklarının Tevhit ve Teadülü hakkındaki 3659 sayılı Kanunun birinci maddesinin (B) fıkrasında (hususî kanunlarla kurulan bankalar ve teşekküllerle hususî surette teşekkül eden ve tediye edilmiş sermayesi iki milyon veya daha ziyade olan bankalar) hükmü mevcut bulunmaktadır.

Bu fıkranın ilk kısmına nazaran Devlet sermayesiyle kurulmuş Sümerbank, Etibank ve Ziraat Bankası gibi müesseselerdeki memurların aylıkları mezkûr kanun hükümlerine tâbi olmakta ve bu suretle 3656 sayılı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne ait kanun hükümleriyle muadelet temin etmektedir. İkinci kısmı ise alehtlak bankalardan, tediye edilmiş sermayesi iki milyon veya daha ziyade olanlarının da kanun hükümlerine tâbi olmasını âmirdir. Nitekim kanunun yürürlüğe girdiği tarihte sermayesi iki milyon veya daha ziyade olan bankalar memurları bu hükümler dairesinde aylıkların ayarlamışlardır. Buna mukabil o tarihtenberi kurulmuş olan hususî bankalar; kanunun dairesi şümülüne girmemek için ödenmiş sermayeleri iki milyonunda tutmak yolunu ihtiyar etmişlerdir.

Sermaye kaydına bakılmaksızın alehtlak millî bankalarda istihdam edilmekte olan memurların aylıklarının tahdit etmek düşünülürse diğer anonim veya komandit, kolektif ve ilâh... ticaret şirketlerinin bu tahditten hariç bırakılması esbabı eayı sual olabilir. O zaman memleketsümül bir tahdit meselesinin nazara alınması icabedecektir ki, bunun şümül derecesi pek genişlemiş olacak ve böyle bir meselenin hal inkâmı bulunmayacaktır.

Hususî sermaye ile kurulmuş bankalarda gerek Devlet ve gerekse 3659 sayılı Kanunda zikredilen müesseseler ekseriyet hisseye sahip bulunduğu takdirde bu bankalardaki memurların aylıklarının birinci fıkradaki bankalar gibi kanun hükümleri altına almakta isabet bulunduğu cihetle fıkranın teklifim veçhile tadilini rica ederim.

Ticaret Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Ticaret Komisyonu
Esas No. 2/71
Karar No. 7

29 . XII . 1947

Yüksek Başkanlığa

Ankara Sayın Milletvekili M. Eriş tarafından sunulup Komisyonumuza havale buyurulan 29 . XI . 1947 tarihli ve 2247 B. M. M. Kararlar sayılı ilişik önerge, Sayın Eriş ve Ekonomi ve Ticaret Bakanları hazır bulunduğu halde incelendi.

1. Heyeti unumiyesi itibariyle:

Ana hatlarını ve istikametini aşağıda hulâsa da fayda gördüğümüz geniş konuşmalar oldu.

Mevcut şekil

B) Hususi kanunlarla kurulan bankalar ve teşekküllerle hususi surette teşekkül eden ve tediyeye edilmiş sermayesi iki milyon lira ve daha ziyade olan Millî Bankalar.

ii) Mevcut hükme ait, Hükümet teklifi ve mucip sebepleriyle, Meclis inceleme ve müzakerelerine ait belgelerin tetkikinde şu neticelere varıldı.

Hükümetin 3 . I . 1939 tarihli teklifinde, kanun unvanı «Mahsus bir kanunla Devletten bir hak temin eden veya sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan banka veya müesseseler memurlarının maaş ve ücretleri, hizmete giriş ve terfi usulleri hakkında kanun» şeklinde olup, esbabı mucibe lâyihasında «Devlet hizmeti ile» yukardaki unvana dâhil «müesseseler hizmetinde bulunanların kazançları arasında nispetsiz bir fark» durumunun önlenmek istendiği ifade olunmakta ve Bütçe Komisyonunda müzakere sırasında ise kanunun unvanı bugünkü şekle kalbolunduktan ve «Devletin iktisadi sahada mühim bazı teşebbüsleri ele alması neticesi olarak yeni birtakım müesseseler vücut bulmuş ve bunlar müstakil hükmi şahsiyetler halinde teşekkül etmeleri itibariyle idarelerini tanzimde serbest kalmışlar ve bu yüzden herbirinin memurları hakkında kabul ettiği in-

i) Teklifin esası:

11 . VII . 1939 tarihinde yayınlanmış olan «Bankalar ve Devlet Müesseseleri memurları aylıklarının Tevhit ve Teadülü hakkındaki Kanun» un, aynen aşağıdaki şekilde olan 1 nci maddesi B fıkrasının, yine aşağıda bu fıkra hizada gösterilen şekilde değiştirilmesi talebinden ibarettir.

Verilmesi teklif olunan şekil

B) Hususi kanunlarla kurulan bankalar ve teşekküllerle hususi surette teşekkül eden ve sermayesinin yarısından fazlası Devletin veya bu kanunda yazılı teşekkül ve müesseselerin elinde bulunan Millî Bankalardaki memurlar.

tifa ve terfi usulleri ile maaş ölçüleri arasında farklar husule gelmiş ve bu farkın Devlet memurları aylıklarına nispetle daha cazip ve terfi şartları daha müsait olduğundan kıymetli elemanların Devlet hizmetlerinden bu müesseselere doğru muhaceretini ve bunun neticesi olarak da Devletin bu elemanlardan mahrumiyetini intaç etmiştir.» Dendikten sonra B fıkrasıyla ilgili olarak:

«Hükümet lâyihasının brinci maddesi bu kanuna tâbi olan müesseseleri kısa bir tarif ile ifade etmekte olup encümenimizce vazih görülmeyen bu tarif kaldırılarak maksadı daha iyi ifade eder bir şekle konulmuştur. Bu şekle nazaran Türk Hava ve Kızılây kurumları gibi hayır müesseseleriyle hususi surette teşekkül eden malî ve sınaî ve iktisadi bilûmum teşekküller hariç kalmış bunlardan sadece tediyeye edilmiş sermayesinin tamamı iki milyon lira ve daha fazla olan millî bankalar bu kanunun şümulü dairesine alınmıştır.» demektedir ve ayrıca mülâhaza beyan olunmamaktadır.

Lâyihamın Meclis Heyeti Umuniyesindeki

müzakeresi sırasında Bütçe Komisyonu Sözcüsü tarafından verilmiş bu fıkra ile ilgili izahat ise şudur :

«.. Birde mühim olarak hususi müesseseler buraya alınıyor diye arkadaşlar endişe izhar ettiler. Hatta Teşkilâtı Esasiye ile kabili telif olması keyfiyetinde tereddüt izhar ettiler. Encümenimiz bunda çok tevakkuf etti. Encümenimiz gördü ki bu müesseselerin bir taraftan sermayeleri bir taraftan kayıtları itibariyle Devlet Müesseseleriyle çok sıkı alâkaları vardır. Bu madde de istihdaf ettiğimiz müesseselerin vaziyeti budur. Hükümetten de aynı maksadı ifade eden bir madde gelmişti. Orada herhangi şekilde menfaat temin eden müesseseler diye teklif edilmişti. Biz bundan maksadın ne olduğunu öğrenerek o maksada göre, daha vazih olmak suretiyle maddeyi tadil etmiş bulunuyoruz, ve burada bütün müesseseleri de kast etmiş olmuyoruz, yalnız millî bankalar içindir ki millî bankaların da tarifini ayrıca bir kanunda gördük. Kanunda, ve bunların murakabesini de esasen vâzın kanun kabul etmiş bulunuyor. Çünkü bütün halk birçok paralarını bu müesseselere işletmek üzere veriyorlar. Bu müesseseler üzerinde bu sebeple devletin murakabesi olmaz esası kabul edilmiştir. Binaenaleyh Millî bankalarda çalışan memurlara hükümet memurlarına ve kanunun çerçevesi içine giren müesseselerin de aynı zamanda hayatları ile muvazeneli yürüyen müesseselere tatbik etmeyi zaruri gördük. »

Denmektedir. Meclis Heyeti umumiyesinde maddelere geçildiği sırada B fıkrası üzerinde geniş münakaşalar olduğu görülmüş ve Bütçe Komisyonu sözcüsünün cevabında :

«..Hükümetten gelen lâyhada, hususi bir kanunla Devletin bir hak temin eden veya sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan banka ve müesseseler de bu kanun hükmüne tâbidir şeklinde birinci madde teklif edilmiştir. Bunun sebebini hükümetten sorduk, maksadın ne olduğunu izah ettiler. Aldığımız netice şudur ; Devlet sermayesiyle teşekkül eden müesseselere tam muvazi ve onlara benzer vaziyette bulunan gerek sermayeleriyle hayatlarıyla gerek Devletle sıkı alâkası bulunan ve aynı zamanda bunlarla sıkı rabıtası olan ve hayatlarında birlik temininde zaruret bulunan müesseseleri bu kanunun çerçevesine almak zarureti duyduk» dendiği görülmüştür.

III. - Bu fıkranın halen kendilerine tatbik edilen tek iki müessese olarak iş ve Türk Ticaret Bankaları Genel Müdürlüklerinden de izahat alınmasında fayda görülerek komisyonumuza davet olunmuş ve ittifakla verdikleri izahatın :

Arada geçen yıllar zarfında vaziyet ve şartlarda esaslı değişiklikler olduğu,

3659 sayılı Kanundan sonra teşekkül etmiş diğer 5 millî bankanın B fıkrası zaruretinden kendilerini kurtarmak için sermayelerini 2 milyon lira dununda muhafaza ve mevduat yolu ile ve bittabi, vergi bakımından Hazine aleyhine olarak, daha yüksek sermaye ihtiyaçlarını karşılama şekline gittikleri ;

Aynı kanunun 10 neu maddesindeki, kanun hükümlerinden hariç müstahdem şeklinin inkişaf ettiği ;

İşin, günün şartlarıyla son derece de ehemmiyet kesbetmemiş en rasyonel şekillerde tedviri bakımından az ve fakat ehliyetli memur unsuruna şiddetle ihtiyaç bulunmasına mukabil, bu gayenin aksi istikamette inkişaf ve yurdun muhtelif sahalarında açılması istenen ve açılmasında fayda olan şübelerin filen açılmamakta olduğu ;

Değişmiş şartlara ve millî gelişime nazaran bu fıkradaki iki milyon liradan fazla sermayeli bankalara mâruf hükmün kaldırılmasının millî bankacılığın iç ve dış âlemdeki faaliyetinin inkişafını temin bakımından hayati telekki edildiği anlaşılmıştır.

IV. - Sayın Ekonomi ve Ticaret Bakanları dinlenmiş ve bunlardan birincisinin vaziyet ve tarihçe ve geçirilmiş tecrübeler bakımından esaslı bir hulâsadan sonra :

Hükümetin de 3659 sayılı Kanunun heyeti umumiyesi üzerinde değişiklikler yapma kanaatine vardığı ;

Bu arada rantabilite ve bilânço bakımından tamamen ve hasren ticari ve ekonomik mülâhazaların hâkim ve âmir bulunması zaruri olan hususi millî bankaları B fıkrası şümulünden hariç tutmak lüzumuna da kani olduğu ;

Bunu şimdiden bu önerge dolayısıyla tahakkuk ettirmek veya bahsettiği umumi değişiklik tasarısına tâlik etmek hususunda Komisyonumuzu muhayyer bıraktığı ve derhal bu değişikliğin yapılması için de bir mahzur mütalâa etmediği yolundaki mütalâatı dinlenmiş ve Tica-

ret Bakanının da bir objeksiyonu olmadığı anlaşılmıştır.

V. - Bu şartlar dâhilinde tasarının incelemeye değer olduğu yolunda karara varıldıktan sonra aşağıdaki teklifler karşısında kalmıştır:

a) Prensipini kabul etmekle beraber, değişikliği Hükümetçe getirileceği anlaşılan Değişiklik tasarısına talik etmek;

b) Tasarıyı kabul ve Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsalarını da ithal etmek;

c) Vaziyetin esaslı surette incelenmesinden çıkan neticelere göre, Hükümetçe düşünülen

Randıman ve işin felsefe ve tekniği bakımından ayrı mülâhazalara istinadı tabii olduğundan, hususi teşebbüslerle bu bakımdan bir muadelet ve tenazur bahis konusu olamayacağına, hususi teşebbüslerin kendi tenkit ve gereklerine tamamen uygun ve serbest olarak inkişafını temin lüzum ve zaruretine Hükümetçe iltihak edildiği anlaşılmaya ve şu halde bu neticeyi biran evvel teminin müraceah bulunacağına nazaran:

Tasarının esas alınması oda ve borsalar hakkındaki teklifin bu müesseselerin de âmm müesseseleri karakterlerine nazaran Hükümet tarafından nazara alınmasının temennisi.

Bunlardan üçüneüsüne çoğunlukla karar verilerek maddelere geçilmiştir.

Teklif sahibinin :

1 neî maddesi aynen kabul edilmiştir.

2 neî maddesi aynen kabul edilmiştir.

3 neî maddesi aynen kabul edilmiştir.

Bütçe Komisyonuna sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa gönderilmiştir.

Arz olunur.

Ticaret Ko. Başkanı	Bu rapor Sözcüsü	
Ankara	Manisa	
A. Çubukcu	F. Kurdoğlu	
Kâtip		
Niğde	Afyon K.	Ankara
H. Ulusoy	Ş. Lâçin	H. Athoğlu
Aydın	Kayseri	Manisa
E. Bilgen	H. Ürkün	Y. M. Alakant
İmzada bulunamadı	İmzada bulunamadı.	
Trabzon	Trabzon	Van
A. R. Işıl	M. Yarımbuyuk	M. Koçak
İmzada bulunamadı.		
Kırlareli	İçel	Afyon
Ş. Ödül	H. Atalay	M. Aşkar
	Gaziantep	
	C. Alevli	

Bütçe Komisyonu Raporu

T. B. M. M.

Bütçe Komisyonu

Esas No. :2/71

Karar No. :74

17 . V . 1918

Yüksek Başkanlığa

Bakanlar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanunun birinci maddesinin «B» fıkrasının değiştirilmesi hakkında, Ankara Milletvekili Muammer Eriş tarafından yapılan kanun teklifi Ticaret Komisyonu raporiyle birlikte Komisyonumuza havale edilmekle Başbakan Hasan Saka, Maliye Bakanı Şevket Adalan, Ekonomi Bakanı Cavit Ekin ve Ticaret Bakanı Mahmut Nedim Gündüzalp'ın huzurlarıyla incelenip görüşüldü :

Teklif sahibi, ödenmiş sermayesi iki milyon lira veya daha ziyade olan millî bankaları hük-

mü içine alan 3659 sayılı Bankalar ve Devlet Müesseseleri Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair Kanunun bu hükmü ihtiva eden birinci maddesinin «B» fıkrasının değiştirilmesi suretiyle hususi sermaye ile kurulmuş ve sermayesi iki milyon liradan aşağı bulunan diğer bankalar gibi iki milyon liradan fazla sermayeli millî bankaların da bu kanun dışında kalmasını temin etmek maksadıyla tasarımı hazırlanmış bulunmaktadır. 3659 sayılı Kanunun hazırlanıldığı sıralarda, Devlet sermayeleriyle kurulmuş müesseseler ile muvazi olarak çalışmakta olan Türkiye İş ve Türk Ticaret Ban-

kalarının Devletle olan sıkı münasebetleri gözönünde bulundurularak sermayelerinin tamamı veya çoğu Devlete ait bulunan bankalar memurlarının aylıklarını tevhit eden adı geçen kanunun şümulü içine alınması ozamanın icaplarına uygun görülerek birinci maddesinin «B» fıkrası kabule değer görülmüş ve kanuniyet kesbetmiştir.

Ancak 1939 yılındanberi tatbik mevkiinde olan bu kanun karşısında bu tarihten sonra teessüs eden Millî bankaların adı geçen kanunun «B» fıkrası hükümlerinin dışında kalmak için daima iki milyon liradan aşağı sermaye ile faaliyete başladıkları ve fazla çalışan, randıman veren memurlara kâfi derecede maaş vermekte serbest kaldıkları ve bu suretle de umumi masraflarını için icaplarına göre ayarladıkları görülmüştür. 3659 sayılı Kanunun şümulüne giren diğer bankaların ise memur kadroları daima genişlemiş ve buna muvazi olarak umumi masrafları da çoğalmıştır. Barem Kanununun İktisadi Devlet Teşekkülleriyle bankalarda uygulanmasından da iyi bir sonuç elde edilemediği bu müesseselerin Genel Kurullarında yapılagelen açıklamalardan ve yine aynı kurule teşkil edilen bir Komisyonun hazırladığı raporda da bu kanaate varılarak bu kanunun esasından değiştirilmesinde zaruret bulunduğu ifade edildiği eihetle konunun Hükümetçe de bir incelemeye tâbi tutulmak üzere ele alınmış bulunduğu malûm bir keyfiyettir. Komisyonumuzda yapılan tartışmalarda 3659 sayılı Kanunun yeniden incelendiği ve Devlet Ekonomi kurumlarıyla bankalar bünyelerine uygun bir şekle konulmak üzere olduğu ve bu münasebetle mer'î kanunun hükümlerini içine aldığı hususi sermayeli Millî bankaların esasen yeni tasarının dışında bırakılacağı Hükümet tarafından katî olarak beyan edilmekle teklifin incelenip sonuçlandırılması Komisyonumuzca uygun görülmüştür.

Ticaret Komisyonunca da aynıyle kabul edilen tasarının görüşmesi sırasında Komisyon Üyelerinden bazıları teklifin esasına tamamen iştirak etmekle beraber Devlet sermayesiyle kurulmuş Bankaların bu konudaki durumları düzenlenmeden hususi bankaların şimdiden Teadül Kanununun dışına alınmasının doğru olmayacağı ve barem dışında kaldıkları takdirde Devlet kurumlarında fena akisler bırakacağı mütalâasında bulunmuşlar ise de Hükümet böyle bir endişeye

mahal olmadığını ve esasen de kanunun hükmü içine aldığı iki hususi müessese dışında teşekkül etmiş ve etmekte bulunan bankaların elyevm teadül kayıtları dışında faaliyette buldukları ve sermaye kaydı gözetmeksizin bütün hususi ticarî banka ve teşekküllerin iç vaziyetlerine müdahale edilmeyeceğini bildirmiş ve Komisyonumuz da 3659 sayılı Kanunda yapılmakta olan değişiklikleri havi tasarının ne zaman Meclise geleceği şimdiden kesin olarak bilinemediğinden eldeki bir teklifi meçhul bir âtiye bırakmanın doğru olmayacağı yolundaki mütalâalar terviç edilerek tasarı çoğunlukla ve aynıyle kabul edilmiştir.

Kamutayın onayına arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan Mardin Başkan V. Diyarbakır

R. Erten 3659 sayılı Kanunun 1 nei maddesinin bu şekilde münferit olarak ele alınmak suretiyle tadilini doğru bulmamaktayım. Ekonomi Bakanının Komisyonumuzdaki beyanatlarında İktisadi Devlet Teşekillerine ait Barem Kanununun yeniden gözden geçirileceği ve zamanın icaplarına uygun bir şekilde hazırlanacak yeni kanun tasarısının bu sene içinde Yüksek Meclise sunulacağı izah edildiğine nazaran hususi bankaların vaziyetinin de ozaman tetkiki lüzumuna kani bulunduğumdan karara muhalifim

İ. H. Tiğrel

Sözcü	Kâtip	Amasya
Ankara	Ankara	A. K. Yigitoğlu
M. Eriş	F. Öymen	A. K. Yigitoğlu
Aydın	Balıkesir	Bursa
Gl. R. Alpman	E. Altan	F. Bük
Diyarbakır	Diyarbakır	Eskişehir
A. Dicleli	Ş. Uluğ	A. Oğuz
İzmir	Kırşehir	Kocaeli
S. Dikmen	Ş. Torgut	Dr. F. Ş. Bürge
Konya	Samsun	Yozgad
M. A. Binal	M.A. Yörüker	S. İçöz

3659 numaralı Kanun Devlet İktisadi Teşekkülleriyle beraber sermayesi iki milyon

lirayı geçen hususi müesseseleri de şumulüne alan bir kanundur. Bu kanunun tedvini sebebi de gerekçesinden ve cereyan eden görüşme zabıtlarından vazihan anlaşılmalıdır. Hususi müesseselerin mâkul mucip sebeplere dayanmak şartıyla herhangi kayıttan vâreste tutulmasına taraftarım. Ancak kanunun ihdas ve tedvinine sebep olan hal ve hareket hususi müesseselere de şâmil iken bunları hemen ayırarak tamamen serbest bırakmak caiz değildir. Çünkü kanunun İktisadi Devlet Teşekkülleri bünyesinde ika ettiği muzir tesirler ve bilhassa kanunun istisnaen kabul ettiği hükmü sığmak tutarak birtakım istisnalar yaratılmış olmak gibi sebepler gözönüne alınarak bu kanunun hattâ külliye kaldırılması salâhiyetli mercilerce mükerreren kararlaştığı ve bugün de yetkili Bakanlar tarafından teyit edildiği halde bunlar hak-

kımda hiçbir şey yapmaksızın yalnız bir iki müesseseye şâmil bir istisna yaratmak ne içtimai adalete ve ne de idari zaruretlere uyar. Büyük halk kütleleriyle alâkalı vazife gören binlerce memurun hallerini düşünmeksizin, çekmekte oldukları sıkıntı nazarı tetkika alınmaksızın böyle bir istisna yaratılması feragatle, fedakârlıkla vazife gören büyük bir memur kütesini rencide edecek ve halka ait vazifelerini ifada müteessir kılacaktır. Bu sebeplerle kanunun şumulüne giren bütün teşekkül ve müesseseler gözönüne alınarak ve bu meyandaki hususi müesseseler hakkında iktisadi şartların ve içtimai madeletin icabettiği genişlik de verilmek üzere icabeden tâdillerin biran evvel tasarlanıp Meclise arz edilmesi zaruri olduğuna kaniim.

Ankara
C. Gölet

ANKARA MİLLETVEKİLİ MUAMMER ERİŞ'İN TEKLİFİ

Bankalar ve Devlet müesseseleri Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülü hakkındaki 3659 sayılı Kanunun birinci maddesinin (B) fıkrasının tadiline dair kanun teklifi

MADDE 1. — 3659 sayılı Kanunun birinci maddesinin (B) fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

B) Hususi kanunlarla kurulan bankalar ve teşekküllerle hususi surette teşekkül eden ve sermayesinin yarısından fazlası Devletin veya

bu kanunda yazılı teşekkül ve müesseselerin elinde bulunan Millî Bankalardaki memurlar.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.